

NOTES MUZYCZNY 4 (2017), NR 2 (8)

Ósmy numer półrocznika, wydawanego przez Wydział Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej w Łodzi, poświęcony jest głównie muzyce protestanckiej. Przyczyną wyboru takiej tematyki były obchody jubileuszu 500-lecia Reformacji oraz związana z nimi konferencja *Kultura Reformacji i reformowanie w kulturze*, która odbyła się w Łodzi 22–24 maja 2017 r. W omawianym tomie znalazły się teksty dwóch wygłoszonych podczas konferencji referatów (autorstwa Dawida Ślusarczyka i Stephana A. Reinkego), a także trzy inne artykuły, związane z prezentowanym zagadnieniem. Ponadto ósmy zeszyt „Notesu Muzycznego” zawiera również stałe rubryki: dział *Forte-piano* koncentrujący się wokół muzyki fortepianowej, sekcję obejmującą biografie muzyków i kompozytorów, kronikę wydarzeń artystycznych i naukowych Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu, omówienia wydawnictw płytowych oraz siódmą część cyklu *Laboratorium* autorstwa Ewy Mrowcy.

Publikację otwiera słowo wstępne redaktor naczelnej, Magdaleny Pilch. Osobny komentarz (którego autorem jest Dawid Ślusarczyk) rozpoczyna blok poświęcony tematowi przewodniemu numeru – muzyce protestanckiej. Pierwszy z zaprezentowanych w tym dziale artykułów to tekst Łukasza Barańskiego zatytułowany *Stare wino w nowych bukłakach, czyli przełom i kontynuacja w teologii Marcina Lutra*. Jest to studium wczesnych pism wittenberskiego księdza, prezentujące wybrane aspekty jego nauk. Badacz w szczególny sposób uwypukla starania Lutra, aby za pomocą nowych środków głosić pierwotny przekaz Ewangelii. Jego głównym celem jest ukazanie ogólnego obrazu teologii luterskiej, niemniej już we wstępie zaznacza, że zaprezentowane koncepcje znalazły swój szeroki rezonans w sztuce, a zwłaszcza w muzyce. Barański zwraca także uwagę na śpiew jako istotne narzędzie dla propagowania idei Reformacji, opisując udział samego Lutra w tworzeniu pierwszych protestanckich pieśni. Wątek ten poddany zostaje szerszej analizie w tekście Dawida Ślusarczyka pt. *Perswazja w polskich tłumaczeniach pieśni Marcina Lutra na przykładzie chorału „Ein feste Burg ist unser Gott”*. Autor pochyła się nad strukturą tego najbardziej znanego protestanckiego hymnu, ukazując przemiany zachodzące w warstwie melodycznej i tekstowej na przestrzeni wieków. Trzon artykułu stanowi dokładny opis zawartej w kolejnych strofach symboliki, a także porównanie polskich tłumaczeń – od najwcześniejszego z 1547 r. do współcześnie wykonywanego przekładu Edwarda Romańskiego – w odniesieniu do niemieckiego oryginału.

W kolejnym artykule, zatytułowanym *Chorał protestancki – historia, próby definicji oraz konteksty pojęcia*, Marek Pilch poddaje krytycznej ocenie defini-

cje przytoczonego w tytule terminu. Na pierwszy plan wysuwa różnice pomiędzy współczesnym a historycznym rozumieniem słowa „chorał” w odniesieniu do muzyki protestanckiej, postulując konieczność opracowania nowej definicji pojęcia, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu kulturowo-religijnego. Jego zdaniem, szczególna uwaga powinna zostać skierowana na obecną praktykę wykonawczą w protestanckich kościołach, która powoduje stopniowe zacieranie się granic między pieśniami kościelnymi a innymi śpiewami o charakterze religijnym.

Podobną problematykę porusza Stephan A. Reincke. Jego referat *Kirchenlieder im 21. Jahrhundert. Zugänge zu ihrer Künstlerischen, liturgischen und hymnologischen Bewertung* zamieszczony został w omawianym tomie w dwóch wersjach językowych (polskie tłumaczenie autorstwa Magdaleny i Marka Pilchów). Badacz zwraca w nim uwagę na niejednorodność stylistyczną współczesnych pieśni kościelnych, będącą rezultatem odejścia od historycznego wzorca chorału i podążania za nowymi ideałami estetycznymi. Reincke prezentuje wyniki swoich badań nad śpiewem podczas nabożeństw okolicznościowych, a także przeprowadzonych wśród uczestników ankiet. W swoim studium kwestionuje założenia tradycyjnej hymnologii, opartej na metodach zapożyczonych z nauk historycznych, teologicznych i filologicznych, zwracając uwagę na socjologiczny wymiar wykonawstwa muzycznego. Na plan pierwszy wysuwa więc perspektywę odbiorców i ich osobiste przeżycia duchowe jako istotny czynnik wpływający na dobór konkretnego repertuaru.

Ostatnim tekstem w dziale dotyczącym muzyki protestanckiej jest *Funkcja liturgiczna „Orgelbüchlein” Johanna Sebastiana Bacha. Wprowadzenie dla organistów*. Autor, Tomasz Górny, opisuje w nim rękopiśmienny zbiór chorałów w opracowaniu na organy. Analizę manuskryptu rozpoczyna od prezentacji dotychczasowych ustaleń związanych z datowaniem kolekcji. Następnie rozważa jej funkcję liturgiczną, na podstawie listy zapisanych w niej tytułów kompozycji (zarówno ukończonych, jak i zaplanowanych). Wreszcie zwraca uwagę na związek *Orgelbüchlein* z faktem przebudowy organów w kaplicy książęcej na weimarskim dworze.

Forte-piano – stały dział czasopisma zawiera artykuł Anny Liszewskiej zatytułowany *Zygmunt Noskowski – zapomniana polska muzyka fortepianowa na cztery ręce*. Autorka dokonuje w nim omówienia mniej znanych utworów kompozytora, przeznaczonych na cztery ręce, takich jak *Krakowiaki* op. 7 i op. 25 czy *Taniec cygański* i *Kołomyjka* op. 16. Zwraca przy tym uwagę na wykorzystanie przez Noskowskiego elementów folkloru, które stanowiły istotną cechę języka muzycznego artysty. Na muzyce fortepianowej skoncentrowane są także dwa kolejne teksty, poświęcone biografii artystów: zmarłego przedwcześnie rumuńskiego pianisty Dinu Lipattiego, którego sylwetkę oraz szeroko zakrojoną działalność koncertową, pedagogiczną i kompozytorską przedstawiła Agnieszka

Roguska w artykule *Dinu Lipatti – księżę fortepianu*, oraz Sergiusza Bortkiewicza. Studium Agnieszki Kościelak-Nadolskiej pt. *Wpływ taneczności na ekspresję utworów Bortkiewicza* jest czwartą częścią cyklu publikacji o życiu i twórczości urodzonego w Charkowie kompozytora. Poprzednie również ukazały się na łamach „Notesu Muzycznego” (numery 5–7). W omawianej publikacji badaczka koncentruje się na analizie elementów tanecznych zawartych w koncertach i sonatach wspomnianego artysty, zwracając uwagę na ich powiązanie z wyrażonymi w utworze emocjami.

Ostatnie strony tomu przeznaczone zostały na przygotowane przez Łukasza Kwiatkowskiego zestawienie wydarzeń artystycznych i naukowych na Wydziale Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej w Łodzi, obejmujące okres od października do grudnia 2017 r. Po nim następuje krótka recenzja Anny Liszewskiej dotycząca płyty *Franz Xaver Mozart. Utwory kameralne*, która w 2016 r. ukazała się nakładem wydawnictwa DUX, oraz komunikat dotyczący płyt z utworami fortepianowymi Zygmunta Noskowskiego w wykonaniu Anny Mikolon. Publikację zamyka tekst Ewy Mrowcy będący siódmym odcinkiem cyklu *Laboratorium*, poświęconego historii i budowie klawesynów. Tym razem badaczka przedstawiła instrument z warsztatu Andreasa Ruckersa, powstały w Antwerpii w 1637 r. Ten jednomanuałowy klawesyn przechowywany jest obecnie w *Germanisches Nationalmuseum* w Norymberdze. Dokładnemu opisowi towarzyszy bogaty materiał ilustracyjny, sporządzony przez autorkę artykułu.

Tom przygotowany został bardzo starannie. Na uwagę zasługuje ciekawa szata graficzna (charakterystyczna dla wszystkich zeszytów „Notesu Muzycznego”), czytelne tabele oraz wyraźne przykłady muzyczne i ryciny. Każdy artykuł opatrzone zostały bibliografią, anglojęzycznym abstraktem i słowami kluczowymi. Dodatkowym atutem jest tłumaczenie obcojęzycznego tekstu w całości na język polski. Wersja papierowa czasopisma rozpowszechniana jest jedynie wśród ośrodków akademickich i naukowo-kulturalnych. Wszystkie zeszyty dostępne są jednak nieodpłatnie w wersji elektronicznej na stronie internetowej Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi.

Aleksandra Wróblewska
Instytut Muzykologii UW